

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ DAİRE

OTEGI MONDRAGON - İSPANYA DAVASI

(Başvuru no. 2034/07)

KARAR

STRASBOURG

15 Mart 2011

Bu mahkeme kararı kesindir, ancak karar metni yeniden düzenlemeye tabi tutulabilir.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Daha fazla bilgi için, bu belgenin sonunda bulunan yazarın telif hakkı ile ilgili kısmı okuyabilirsiniz.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Otegi Mondragon - İspanya **davasında,**

Başkan Josep Casadevall,

Hakimler,

Corneliu Bîrsan,

Alvina Gyulumyan,

Ján Šikuta,

Luis López Guerra,

Nona Tsotsoria,

Mihai Poalelungi,

ve *Daire Yazı İşleri Müdürü* Santiago Quesada'dan oluşan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Üçüncü Daire) 8 Mart 2011 tarihinde kamuya kapalı oturum sonrasında aynı tarihte aşağıdaki şekilde karar vermiştir:

USUL YÖNTEMLERİ

1. Bu dava 5 Ocak 2007 tarihinde bir İspanyol yurttaşı olan Bay Arnaldo Otegi Mondragon ("başvuru sahibi") tarafından İspanya Krallığı'na karşı İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (Sözleşme) 34. maddesi kapsamında Mahkemeye verilen bir başvuru (no. 2034/07) ile ortaya çıkmıştır

2. Başvuru sahibi sırasıyla Saint-Jean-de-Luz ve Bilbao'da avukatlık yapmakta olan Bay D. Rouget ve Bayan J. Goirizelaia Ordorika tarafından temsil edilmiştir. İspanya Hükümeti ("Hükümet") Vekilleri Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Hukuk Bölümü Başkanı Bay I. Blasco tarafından temsil edilmiştir.

3. Başvuru sahibi Temyiz Mahkemesinin Kral'a karşı ciddi hakaretten dolayı kendisini suçlu bulan kararının Sözleşmenin 10. maddesi kapsamındaki ifade özgürlüğü hakkının gerekçesiz bir ihlali olduğu iddiasında bulunmuştur.

4. 27 Kasım 2008 tarihinde, Üçüncü Daire Başkanı Hükümete bu başvurunun bir bildirimini göndermeye karar vermiştir. Aynı zamanda, başvurunun kabul edilebilirliği ve esası hakkında da hüküm vermeye karar vermiştir (Madde 29 paragraf 1).

5. 7 Haziran 2009 tarihinde, başvuru sahibi Mahkemenin halka açık bir celse yapmasını istemiştir. Mahkeme elinde olan bilgiler ışığında, bir celsenin gerekli olmadığı kararını vermiştir.

OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

6. Başvuru sahibi 1956 yılında doğmuştur. Başvurunun yapıldığı sırada Elgoibar’da (Gipuzkoa) yaşamaktadır.

7. Olayların olduğu sırada başvuru sahibi Bask Bölgesi Özerk Topluluğu Parlamentosunda sol kanattan Bask ayrılıkçı parlamento grubu *Sozialista Abertzaleak*’ın sözcüsüydü.

A. Davanın Tarihçesi

8. 21 Şubat 2003 tarihinde, *Audiencia Nacional*’ın 6 numaralı merkez sorgu hakimi tarafından verilen bir emir uyarınca, günlük bir gazete olan *Euskaldunon Egunkaria*’nın ofisi bu gazetenin ETA ile bağlantıları olduğu iddiasıyla arandı ve sonra da kapatıldı. Gazetenin üst düzey yöneticileri (yönetim kurulu üyeleri ve yazı işleri müdürü dâhil) on kişi tutuklandı. İlgili kişiler beş gün gizli gözaltında kaldıktan sonra polis gözetimi altında kötü muameleye maruz kaldıkları şikâyetinde bulundular.

9. 26 Şubat 2003 tarihinde, Bask Bölgesi Özerk Bölgesi Başkanı Biscay ilindeki bir elektrik santralinin açılışında İspanya Kral’ını konuk etti.

10. Aynı gün San Sebastián’da yapılan bir basın konferansında başvuru sahibi *Sozialista Abertzaleak* parlamento grubunun sözcüsü olarak *Egunkaria* gazetesinin durumuna grubunun politik yanıtını özetledi. Bir gazeteciye cevap verirken, Kral’ın Bask Bölgesine yaptığı ziyaretin “acınası (patetik)” olduğunu söyledi ve Bask Bölgesi Başkanının projenin açılışını Juan Carlos Bourbon ile birlikte yapması “gerçek bir utanç” ve “fotoğraflarının binlerce kelimeye bedel” olduğunu ekledi. Milli Muhafızların (*Guardia Civil*) başkanı ve İspanyol silahlı kuvvetlerinin başkomutanı olan İspanya Kralı ile birlikte bir projenin açılışını yapmanın kesinlikle acınacak bir durum olduğunu söyleyerek devam etti. *Egunkaria*’ya karşı yapılan polis operasyonu için de, Kral’ın bu operasyonla bağlantılı olarak tutuklananlara işkence edenlerin komutanı olduğunu da ekledi. Şu şekilde konuştu:

“Kral İspanyol ordusunun başkomutanıyken, başka bir deyişle işkencecilerin şefiyken, işkenceyi savunurken ve monarşi rejimini işkence ve şiddetle halkımıza kabul ettirmeye çalışırken, nasıl oluyor da bugün Bilbao’da İspanya Kralı ile fotoğraf çektirebiliyorlar?”

B. Bask Bölgesi Yüksek Adalet Mahkemesindeki cezai kovuşturma

11. 7 Nisan 2003 tarihinde, savcı 26 Şubat 2003 tarihinde yapılan bu beyanlara istinaden Ceza Kanunu madde 208 ile bağlantılı olarak Madde 490 paragraf 3'ün anlamı çerçevesinde, başvuru sahibine karşı suç duyurusunda bulunmuştur.

12. Başvuru sahibinin bir Parlamento üyesi olması nedeniyle yargılama yetkisini elinde tutan Yüksek Adalet Mahkemesindeki yargılamada başvuru sahibi beyanlarının Bask Bölgesi hükümetinin başına yönelik bir politik eleştiri olduğu savını öne sürmüştür. İspanya Kralı'nın Milli Muhafızların başkanı olduğunu söylemenin saygınlık ya da haysiyete hanel getirme ya da hakaret etme amacı taşımadığını eklemiştir; bunun sadece Kral'ın silahlı kuvvetlerin en üst komutanı olduğu İspanya Devletindeki siyasi gerçekliğin dile getirilmesi olduğunu belirtmiştir. Başvuru sahibi ayrıca *Euskaldunon Egunkaria* gazetesinin kapatılmasıyla bağlantılı olarak gözaltında tutulan kişilere Milli Muhafızların işkence yaptığını söylemenin de bir hakaret ya da onur kırıcı olmadığını, çünkü bunun bir gerçek olduğunu ve bu bağlamda 5 numaralı Madrid sorgu hâkimi tarafından da işlemlerin başlatıldığını söylemiştir. Halk tarafından tanınan birçok kişi de bu konuda beyan vermiştir. Başvuru sahibi özetle bir politikacı olarak yasanın ve demokrasinin temel direklerinden biri olan ifade özgürlüğü bağlamında siyasal bir eleştiri ifade etmeye çalıştığını belirtmiştir. Bu açıdan politikacıların halkla ilgili konularda topluma bilgi sağlamaya çalışırken daha fazla manevra özgürlükleri olduğuna dikkat çekmiştir.

13. Yüksek Adalet Mahkemesi 18 Mart 2005 tarihli hükmünde başvuru sahibini yöneltilen iddialardan suçsuz bulmuştur. Mahkeme, başvuru sahibinin beyanlarının “açıkça saldırgan, yakışsız, haksız, küçültücü ve gerçeklerden uzak” olduğunu söyledikten sonra, şunları belirtmiştir:

“... Bu, Devletin başının özel yaşamı ile ilgili bir konu değildir, kişi olarak sembolize ettiği kurumun kalıtsal yapısından doğan politik gücünün bağlarının reddiyle ilgilidir. ... Anayasal bir kurumun eleştirilmesi, ifade özgürlüğü hakkının dışında değildir; bu davada ifade özgürlüğü anayasal bir hak statüsündedir ve saygınlık hakkından önceliklidir. Anayasa ifade özgürlüğü hakkını sadece doğru olduğu düşünülen belirli bakış açıları için garantilemez, Anayasa'nın koyduğu sınırlara tabi olmak üzere tüm fikirler için garantiler ...”

14. Yüksek Adalet Mahkemesi şu şekilde özetlemiştir:

“Başvuru sahibinin beyanları kamuya açık, siyasal ve kurumsal bir ortamda yapılmıştır, sadece sözcünün bir Parlamento üyesi olarak konumuyla ilgili olmakla kalmayıp, aynı zamanda yöneltildikleri otoriteyle, yani Devletin en yüksek yargı otoritesiyle de ve Bask hükümetinin başkanının *Egunkaria* gazetesinin kapatılması, üst düzey yöneticilerinin tutuklanması ve kötü muameleye maruz kalmaları iddiaları sırasında Majesteleri Kral I. Juan Carlos'u karşılamadaki resmi ağırlamasının politik eleştirisi ile de ilişkilidir. Bu nedenle, bu bağlam, üçüncü taraflarca müdahale edilmesine karşı yasalarla korunan bireysel haysiyetin özülle bağlantılı değildir.”

C. Yüksek Mahkemeye yasal sorunlar konusunda yapılan temyiz

15. Savcı yasal sorunlarla ilişkili olarak temyize başvurmuştur, birinci olarak, yasanın hakaret saldırısına uğramış olan Kral'ın onurunu kişisel haysiyete sahip özel bir birey olarak koruduğunu ve ikinci olarak da, İspanya Anayasası tarafından kurulmuş olan ve “Devletin başı tarafından temsil edilen ve Devletin bütünlüğü ve bekasının simgesi” olan Kraliyet kurumunun sembolik içeriğine karşı saygı duyulmasını sağlamayı hedeflediğini öne sürmüştür. Bu saldırının ciddiyetinin, mevzuatın Kral'ın haysiyetini, başka resmi yetkililere karşı dâhil, korunmasının artırılmasını aradığı gerçeğinden de çıkartılabileceğini söylemiştir (Ceza Yasası Madde 496 ve 504). Ayrıca, Anayasa Madde 56 paragraf 3 uyarınca, Kral'ın dokunulmazlığı 1978 İspanya Anayasası sisteminde Kraliyet'in işgal ettiği eşsiz pozisyonu göstermekte olduğunu öne sürmüştür. Bu anayasal pozisyonun başvuru sahibi tarafından yapılan üzücü ve hakaretamiz beyanların nispetisiz doğasının altını çizmekte olduğunu belirtmiştir. Strasbourg Mahkemesinin içtihadına birkaç kere değinen savcının gözünde Kral'ın resmi görevlerini yerine getirdiği ve halkın gözünde bir figür olduğu açıktır; bununla birlikte, bu onun onuruna saygı duyulması hakkını elinden almaz. Buna ilişkin olarak, savcı Anayasa, Madde 20 paragraf 1 (a)'nın hakaret etme gibi bir hakkı korumadığına dikkat çekmiştir. Savcı, Sözleşme, Madde 10 paragraf 2 uyarınca hâkim ve savcılara sağlanan özel koruma ile bir paralellik kurarak, aynı korumanın başvuru sahibinin “yıkıcı ve temelsiz saldırısına” karşı “Devletin bütünlüğünün ve bekasının sembolü” olan ve parti politikalarının üzerinde olan Devlet başkanına da sağlanması gerektiğini söylemiştir. Son olarak, savcının bakış açısından, terörist saldırılarıyla ilişkili mevcut durum göz önüne alındığında, başvuru sahibinin beyanlarının Mahkemenin içtihadı anlamında “nefret söylemi” oluşturduğu söylenebilir.

16. 31 Ekim 2005 tarihinde verilen iki hükümde, Yüksek Mahkeme Mahkemenin içtihadına birkaç atıfta bulunarak alt mahkemenin hükmünü bir kenara bırakmıştır. Yüksek Mahkeme Kral'a karşı ciddi hakaret saldırısına yönelik cezai ve hukuki sorumluluğu temelinde, başvuru sahibini bir yıl hapse mahkûm etmiştir, hüküm süresi boyunca seçime katılma hakkını askıya almıştır ve masraflarla harcamaları ödemesini emretmiştir. Yüksek Mahkeme aleyhteki beyanların gerçekleri belirten beyanlar olarak değil, değer yargıları olarak ele almıştır. Alt mahkeme tarafından “küçültücü” olarak tarif edilen beyanların Kral'a ve temsil ettiği kuruma karşı saygısızlık ifade ettiğine ve yasalarla yönetilen bir Devlet'te Kral'ı en ciddi suçlardan biriyle suçlayarak haysiyetinin özünü etkilediğine karar vermiştir. Bu nedenle, ifade özgürlüğü hakkının uygulanışı orantılılık ilkesine aykırı ve gereksiz olmuş, eleştirinin incitici ya da üzücü olarak ele alınacağı sınırların ötesine geçmiştir. Yüksek Mahkeme ayrıca bu

beyanların yapılmış olduğu bağlamın beyanların saldırganlığını değiştirmediklerini de gözlemlemiştir. Birinci olarak, *Egunkaria* gazetesine karşı yapılan operasyonla bağlantılı olarak gözaltında tutulan kişilere kötü muamele yapıldığı şikâyetiyle ilişkili kovuşturmayla kanıt yetersizliği nedeniyle son verilmiştir. İkinci olarak, aleyhteki beyanlar Kral ile yapılan bir politik tartışmaya bir tepki ya da yanıt olarak yorumlanamaz. Yüksek Mahkeme, hakaretimiz beyanların ciddiliği ve başvuru sahibinin bunları bilerek halk önünde ifade ettiği gerçeğinin ışığında, başvuru sahibini bir yıl hapse mahkûm etmiştir.

17. Hâkim P.A.I. muhalif bir görüş öne sürmüş, bu görüşte başvuru sahibinin bir Parlamento üyesi olduğu ve söylendikleri bağlam, yani Kral'ın Bask Bölgesini ziyaretini ve bu konuda Bask hükümetinin başkanının bu ziyarete karşı tavrını kapsayan bağlam düşünüldüğünde, şikâyet edilen beyanların siyasi bir doğada olduğunu söylemiştir. Hâkim, Bask Bölgesi Yüksek Adalet Mahkemesinin beyanların Kral'ın özel hayatını ya da kişisel haysiyetini hedeflemediği, sadece silahlı kuvvetlerin başı olarak kurumsal rolüne yönelik olduğu düşüncesiyle aynı fikirde olmuştur. Başvuru sahibi Kral'ın fiili işkence eylemlerinden sorumlu olduğunu iddia etmemiştir, sade Devlet aygıtının başı olarak kesinlikle sorumlu olduğunu söylemiştir. Hâkim, ifade özgürlüğünün sınırlarının kurumlar için daha geniş olduğuna ve kurumların da haysiyeti olamayacağına dikkat çekmiştir için, haysiyet bireylerle kısıtlı bir özneliktir.

D. Anayasa Mahkemesine *Amparo* temyizi

18. Başvuru sahibi Anayasa mahkemesine bir *amparo* temyizi ile başvurarak, başka şeylerin yanı sıra ifade özgürlüğü hakkının (Anayasa Madde 20 paragraf 1 (a)) ve fikir özgürlüğü hakkının (Anayasa Madde 16) ihlal edildiğini iddia etti.

19. Başvuru sahibinin bakış açısından bakıldığında, Yüksek Mahkemenin kararında söz konusu çelişen çıkarlar yanlış şekilde tartılmıştır çünkü hakkında şikâyetle bulunulan beyanlar hiçbir hakaretimiz ya da zarar verici ifade içermemektedir ve esas olarak İspanya Kralı'na değil, Bask Özerk Bölgesi Başkanına yöneltilmiştir ve durumun gerçekliğini yansıtmakta, Kral'ın özel hayatına ya da tavrına atıfta bulunmamaktadır. Başvuru sahibine göre, söz konusu beyanlar söylendikleri bağlamda, yani günlük *Egunkaria* gazetesinin kapatılması olayı ve bu kapatılmayla bağlantılı olarak mahkemelerde ve Bask parlamentosunda işkence gördüklerini ifade etmiş olan birkaç bireyin gözaltına alınması sırasında Bask hükümetinin İspanya Kralı'na gösterdikleri sıcak karşılama bağlamında orantısız değildir.

20. 3 Temmuz 2006 tarihinde verilen ve 11 Temmuz 2006 tarihinde bildirilen bir kararla (*auto*), Anayasa Mahkemesi başvuru sahibinin *amparo* temyizinin anayasal bir içeriği olmadığını bu yüzden de kabul edilmediğini açıkladı. Anayasa Mahkemesi en başında ifade özgürlüğünün hakaret etme hakkını içermediğine dikkat çekti. Anayasanın her durumda incitici ifadelerin kullanımını yasaklamadığına dikkat çekti. Bununla birlikte, ifade özgürlüğünün gerçekliklerine bağlı olmaksızın saldırgan ve küçültücü olan ve söz konusu görüşleri ya da bilgileri iletme amacına uygun olmayan üzücü ifadeleri korumadığını belirtti.

21. Anayasa Mahkemesi söz konusu çelişen hakların Yüksek Mahkeme tarafında doğru bir şekilde tartıldığını, çünkü Yüksek Mahkemenin aleyhte söylenen beyanların söylendiği bağlamı, olayın halka açık olmasını, söz konusu konunun (işkence kullanımı) ve hedeflenen kişilerin (bir politikacı ve Kral) kamuya mal olmuş kişiler oldukları gerçeğini dikkate alarak, bu beyanların orantısız oldukları yargısına varmış olduğunu belirtti. Anayasa Mahkemesinin görüşüne göre, aleyhte söylenen beyanların kamuya mal olmuş bir figüre karşı yöneltilmiş olsa bile küçültücü, üzücü ve hakaretamiz doğası inkar edilemezdi. Bu vargı, Anayasa Madde 56 paragraf 3 uyarınca “sorumlu olmayan” ve “Devletin bütünlüğünün ve bekasının sembolü” olan Kral için daha da geçerliydi. Kral “kurumların yasalara uygun olarak işleyişlerinin hakemi ve arabulucusu” olarak politik tartışmalarda yansız bir konum işgal etmekteydi. Bu, Kral’a diğer Devlet kurumları nedeniyle ortaya çıkandan “önemli ölçüde” farklı bir kurumsal saygı gösterilmesi gerektirdiğini ima etmekteydi. Anayasa Mahkemesi şunları belirtti:

“... Fikir özgürlüğünü ve ifade özgürlüğünü tanıyan demokratik bir sistemde, [Kral figürünün] bu şekilde karakterize edilmesi Kral’ı “görevlerini ifa ederken ya da görevleriyle ilgili olarak” eleştiriden korumaz ...; bununla birlikte, böylesi eleştiriler Kral’ın haysiyetine ya da halk önündeki itibarına sebepsiz saldırıların bahanesi olarak resmi yetke edimleri atfetmeyi içeremez – ki bu yukarıda belirtildiği gibi Anayasa tarafından yasaklanmıştır.”

22. Son olarak, Anayasa Mahkemesi başvuru sahibinin beyanlarının açıkça aşağılayıcı doğaları nedeniyle meşru olarak kabul edilebilmenin ötesine geçtiğini belirtmiştir. Bu beyanların Kral’a ve temsil ettiği kuruma karşı yönelik açık bir horgörü ifade ettiği ve haysiyetinin özünü etkilediği konusunda Yüksek Mahkemeye katılmıştır. Dolayısıyla, böylesi beyanlar ifade özgürlüğü hakkının uygulanması çerçevesine açıkça düşmemektedir.

E. Cezanın uygulanması ve izleyen olaylar

23. Bask Bölgesi Yüksek Mahkemesi 15 Mayıs 2006 tarihli bir kararla (*auto*), başvuru sahibinin cezasının uygulanmasını üç yıl için yürütülmesinin durdurulması kararını almıştır. Hükümet'e göre, başvuru sahibinin cezası 16 Temmuz 2009 tarihinde affedilecektir.

24. *Audiencia Nacional*'in (İspanya'da çok yüksek yetkili özel mahkeme) 27 Nisan 2006 tarihinde terörizmi halka açık biçimde savunma nedeniyle verdiği on beş aylık hapis cezasının Yüksek Mahkeme tarafından onaylanmasıyla başvuru sahibi 8 Haziran 2007 tarihinde hapse atılmıştır.

25. Şu anda başka suçlara ilişkin takibatlar nedeniyle dava öncesi hapiste tutulmaktadır.

II. İLGİLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI YASALAR

A. Ulusal mevzuat

26. İspanya Anayasasının ilişkin hükümleri aşağıdadır:

Madde 14

“İspanyollar yasa karşısında eşit olacaklardır; doğum, ırk, cinsiyet, görüş ya da herhangi bir başka durum ya da kişisel veya toplumsal koşul nedeniyle hiçbir biçimde ayrımcılık yapılamaz.”

Madde 16

“1. Fikir, din ve ibadet özgürlüğü, yasalarca korunan kamu düzeninin korunması için gerekli olan kısıtlamalar dışında, ifade edilmeleri konusunda hiçbir kısıtlama getirilmeden bireylere ve topluluklara garantilenir.

...”

Madde 20

“1. Aşağıdaki haklar tanınacaktır ve korunacaktır:

(a) düşünceleri, fikirleri ve görüşleri sözel olarak, yazıyla ya da herhangi bir kopyalama yöntemiyle ifade etme ve yayma hakkı;

...

2. Bu hakların uygulanması önceden yapılacak bir sansürle kısıtlanamaz.

...

4. Bu özgürlükler bu Bölümde korunan haklara saygı, uygulayıcı Yasaların hükümleri ve de özellikle haysiyet ve özel yaşam hakkı ve kişinin görünümünün kullanımını kontrol etme ve gençlerle çocukların korunması hakkı ile sınırlanacaktır.”

Madde 56

“1. Kral Devletin başıdır, Devletin birliğinin ve bekasının sembolüdür. Kral kurumlarının yasalara uygun işleyişinin hakemi ve arabulucusudur. Uluslararası ilişkilerde, özellikle de İspanyol Devletin tarihsel topluluğuna mensup uluslarla ilişkilerde İspanyol Devletin en üst düzey temsilcisidir ve Anayasa ve yasalarla kendisine açıkça verilen görevleri yerine getirir.

...

3. Kral dokunulmazdır ve yükümlü olmayacaktır. ...”

Madde 62

“Kral şu görevleri yerine getirmekle yükümlüdür:

...

(h) silahlı kuvvetlerin üst düzey komutanlığını yapmak...

(i) genel aflar verme yetkesi olmaksızın, yasaya uygun olarak merhamet hakkını kullanmak...”

27. Ceza Yasasının (23 Kasım 1995 tarihli, 10/1995 Nolu Kurumsal Yasa ile değişik) ilişkin hükümleri aşağıdaki gibidir:

Madde 208

“Bir başkasının saygınlığına ya da öz saygısına saldırarak haysiyetini zedeleyen edimler ya da ifadeler hakaret oluşturur.

Sadece doğaları, etkileri ve bağlamları nedeniyle genel olarak ciddi olarak adlandırılacak hakaretler bir suç olarak kabul edilir ...”

Madde 209

“Halk önünde ciddi hakarete bulunma suçu altı ile an dört ay arasında günlük para cezası ile cezalandırılır. Hakaret halk önünde yapılmamışsa, bu para cezası üç ile yedi ay arasında ödenir.”

28. Kral’a karşı hakaret suçu ile ilgili olarak, Ceza Yasası Madde 490 aşağıda belirtilen cezaları öngörmektedir:

Madde 490

“...

3. Kral’ı, Kral’ın soyunu ya da atalarını, Kral’ın karısı Kraliçe’yi, Kraliçe’nin maiyetini, saltanat naibini ya da naipliğin herhangi bir üyesini ya da Veliht Prensi görevlerini yürütürken ya da görevleriyle bağlantılı olarak yanlış yere itham ederse ya da hakarete bulunursa, bu yanlış itham ya da hakaretin ciddi olması halinde altı ay ile iki yıl arasında hapis cezası ile cezalandırılır, aksi takdirde, altı ay ile on iki ay arasında günlük para cezası ile cezalandırılır.”

Bu hüküm Ceza Yasası Kitap II Başlık XXI (“Anayasaya karşı işlenen suçlar”), Bölüm II (“Kraliyete karşı işlenen suçlar”) kapsamındadır.

29. Ceza Yasası Madde 496 ve 504 Parlamente’ye, Hükümete ve diğer Devlet kurumlarına karşı işlenen ciddi hakaret suçu ile ilgilidir. Bu hükümler Ceza Yasası Kitap II Başlık XXI (“Anayasaya karşı işlenen suçlar”), Bölüm III (Devlet kurumlarına karşı işlenen suçlar ve güçlerin ayrılığı”) ile belirlenmiştir.

Madde 496

“*Cortes Generales*’e [Milletvekilleri Meclisi ya da Senato] ya da Özerk bir bölgenin yasama meclisine karşı ciddi hakarete bulunan biri ... on iki ile on sekiz ay arasında günlük para cezasına çarptırılır ...”

Madde 504

“Ülkenin Hükümetini, Yargı Genel Konseyini, Anayasa Mahkemesini, Yüksek Mahkemeyi ya da Özerk bir Bölgenin Yönetici Konseyini veya Yüksek Adalet Mahkemesini ciddi bir şekilde tehdit eden, yanlış yere itham eden ya da hakaret eden kişi on iki ile on sekiz ay arasında günlük para cezasına çarptırılır ...”

B. Avrupa Konseyi metinleri

30. İlk olarak Bakanlar Komitesi tarafından 12 Şubat 2004 tarihinde kabul edilen Medyada politik tartışma özgürlüğü Deklarasyonuna atıfta bulunmak gerekir; bu Deklarasyon şöyle demektedir:

“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi,

...

Bazı ulusal yasal sistemlerde hâlâ politik figürlere ya da devlet görevlilerine kendileri hakkında medyada bilgi ve görüş yayılmasına karşı yasal ayrıcalıklar tanındığının bilincindedir ki bu, Sözleşme, Madde 10 ile garanti edilen ifade ve bilgi özgürlüğü hakkı ile uyumlu değildir;

...

II. Devleti ya da resmi kurumları eleştirme özgürlüğü

Devlet, hükümet ya da yürütme, yasama veya yargı dallarının herhangi bir başka kurumu medyada eleştirilebilir. Bu kurumlar, baskın konumları nedeniyle onur kırıcı ya da hakaretamiz beyanlara karşı ceza yasası ile korunmamalıdır. Bununla birlikte, bu kurumlara böylesi bir korumanın sağlanmış olduğu yerlerde, bu koruma, her halükarda eleştiri özgürlüğünü kısıtlamak için kullanmaktan kaçınılarak, kısıtlı bir şekilde uygulanmalıdır. Bu kurumları temsil eden bireyler, birey olarak korunurlar.

...

VI. Politik figürlerin ve resmi görevlilerin saygınlığı

Politik figürlerin saygınlıkları ve diğer hakları diğer bireylerden daha fazla korunmamalıdır ve bu diğer bireylerin politik figürleri eleştirdiği medyaya karşı ulusal yasalarla daha ağır yaptırımlar öngörülmemelidir. ...

...

VIII. Medya tarafından ihlallere karşı çözümler

Politik figürler ve resmi görevliler haklarının medya tarafından ihlal edilmesi durumunda medyaya karşı sadece özel bireylerin sahip oldukları yasal çözümlere sahip olmalıdır. ... Medya tarafından iftira ya da hakaret, başkalarının haklarının ya da saygınlıklarının ihlalinin ciddiyeti, özellikle de medyada iftira ya da hakaret içeren beyanlarla diğer temel haklar ciddi bir şekilde ihlal edildiği nefret söylemleri gibi durumlarda, kesinlikle gerekli ve orantılı bir ceza gerektirmedikçe, hapse yol açmamalıdır.”

31. “İftiranın suç olmaktan çıkarılmasına doğru” başlıklı Parlamento Meclisi Kararı 1577 (2007) şöyledir:

“...

11. [Meclis] birçok üye ülkede yasaların iftira ve hakaret için hapis cezası öngördüğüne ve bazılarında bunun hâlâ uygulanmakta olduğuna – örneğin Azerbaycan ve Türkiye – büyük bir kaygıyla dikkat çekmektedir.

...

13. Meclis buna göre iftira ve hakaret için hapis cezalarının daha fazla gecikmeksizin kaldırılmaları gerektiği görüşündedir. Meclis özellikle yasalarında hâlâ hapis cezaları olan – fakat bunları fiili olarak uygulamayan – ülkeleri gecikmeksizin bu yasaları kaldırmaya teşvik eder ki bu yasaları uygulamaya devam eden ülkeler ne kadar geçersiz de olsa herhangi bir mazeret öne sürmeye ve temel özgürlüklerin aşındırılmasını teşvik etmeye devam edemesinler.

...

17. Buna göre, Meclis üye devletleri şunları yapmaya çağırır:

17.1. iftira ve hakaret için hapis cezalarını gecikmeksizin kaldırmak;

17.2. cezai kovuşturmaların yanlış kullanımının olmaması sağlamak ...;

17.3. yasanın keyfi uygulamalarından kaçınmak ve medeni hukukun iftira ve hakareten etkilenen insanların saygınlıklarının etkin olarak korumasını sağlamak için mevzuatlarında iftira ve hakaret kavramlarının tanımını daha kesin olarak yapmak;

...

17.6. Mahkemenin içtihadına göre kamu figürleri için daha fazla korumayı iftira ve hakaret mevzuatlarından kaldırmak ...”

YASA

I. SÖZLEŞMENİN 10. MADDESİNİN İHLALİ İDDİASI

32. Başvuru sahibi kendisini Kral’a karşı ciddi hakareten suçlu bulan Yüksek Mahkeme kararının Sözleşmenin 10. Maddesi kapsamında ifade özgürlüğü hakkına usulsüz müdahale olduğunu iddia etmektedir, Sözleşme Madde 10 şöyledir:

“1. Herkesin ifade özgürlüğü hakkı vardır. Bu hak, resmi görevlilerin müdahalesi olmaksızın ve sınırlarla ilişkisiz olarak, fikir sahibi olma hakkını ve bilgi ve fikirleri alabilme ve açıklayabilmek hakkını içerir. Bu Madde devletlerin yayım, televizyon ya da sinema girişimlerinden lisans istemelerini önlemez.

2. Bu özgürlüklerin uygulanışı görevlerin ve sorumlulukların taşınmasını gerektirdiği için, yasanın gerektirdiği ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik çıkarları için, bölgesel bütünlük ya da kamu güvenliği, kargaşanın ya da suçun önlenmesi, sağlık ve ahlakın korunması, başkalarının saygınlığının ya da haklarının korunması, gizli olarak verilen bilgilerin açıklanmasını engellemek ya da yargının yetkesini veya tarafsızlığını korumak için gerekli olan formalitelere, koşullara, sınırlamalara ya da cezalara tabi olabilir.”

33. Hükümet bu argümana itiraz etmiştir.

A. Kabul edilebilirlik

34. Mahkeme bu şikâyetin Sözleşme, Madde 35 paragraf 3’ün anlamı çerçevesinde açıkça asılsız olmadığına dikkat çeker. Ayrıca, herhangi bir başka gerekçeyle de kabul edilemez olamayacağına da dikkat çeker. Bu nedenle, kabul edilebilir olarak deklare edilmelidir.

B. Esaslar

1. Tarafların iddiaları

(a) Başvuru sahibi

35. Başvuru sahibi ilk olarak mahkûmiyetinin temel aldığı Ceza Yasası hükmünün (Madde 490 paragraf 3) ifade ediliş tarzının yeterince kesin ve açık olmadığını öne sürmüştür. Ceza Yasası, Madde 490 paragraf 3'ün öngördüğü daha fazla korumanın bireylerin saygınlık ve haysiyetlerini korumanın ötesine geçerek gerçekte anayasal monarşinin mutlak bir savunmasına dönüştürülmüş olduğunu belirtmiştir. Başvuru sahibinin bakış açısına göre, ilgili hükmün, Madde 10 ikinci paragraf anlamı çerçevesinde böylesine geniş bir yorumunun “yasa tarafından öngörüldüğü” söylenemez.

36. Ayrıca, müdahale monarşi kurumunu ve buna göre de Anayasa'yı sorgulamaya yönelik tüm girişimlerin sembolik bir cezalandırılması olarak hedeflendiği için, Madde 10 paragraf 2 çerçevesi içinde “meşru bir amaç” izlememiştir.

37. Başvuru sahibi mahkûmiyetinin izlenen meşru amaçla orantılı olmadığını ve “demokratik bir toplumda gerekli olmadığını” iddia etmiştir. Kendi statüsünü Bask ayrılıkçı parlamenter grubunun ve olayın özel koşullarının, yani Bask günlük *Egunkaria* gazetesinin kapatılması ve Bask bölgesinde bu operasyonla ilgili olarak gözaltına alınan kişilerin işkence görmeleri iddiasına karşı Bask Bölgesinde yükselen protestonun sözcüsü olarak görmektedir. Beyanlarının halkın ilgi duyduğu bir konuda, yani sayısız uluslararası insan hakları örgütü tarafından teyit edilmiş bir uygulama olan, İspanyol güvenlik kuvvetlerinin terörizme karşı savaşta işkence kullanmaları konusundadır. Yüksek Mahkemenin Başvuru sahibinin beyanlarının temelsiz olduğu, çünkü işkence iddiasında bulunan şikâyetlerin durdurulduğu konusuna gelince, başvuru sahibi öncelikle beyanlarını yaparken suç soruşturmasının sonucunun ne olacağını bilmesinin imkânsız olduğunu çünkü soruşturma sonucunun olaylardan birkaç ay sonra belli olduğunu belirtmiştir; ikinci olarak, işlemlerin durdurulmasıyla nihai bir karar verilmemiş olmaktadır. Bu bağlamda, başvuru sahibi *Martinez Sala ve Diğerleri - İspanya* (no. 58438/00, paragraf 160, 2 Kasım 2004) davasındaki yargıya atıfta bulunarak, İspanya'da işkence iddiası içeren sayısız şikâyetin dosyalandığını ve ayrıntılı inceleme ve başka işlem yapılmadığını belirtmiştir. Ayrıca, kral, İspanyol Anayasası kapsamında, işkenceden hüküm giyen İspanya güvenlik kuvvetleri üyeleri için af çıkardığını belirtmiştir. Başvuru sahibi örnek olarak *Kepa Urrea Guridi - İspanya*¹

1. Yazı No. 212/2002, CAT/C/34/D/212/2002.

davasında Birleşmiş Milletler Komitesi'nin İşkenceye karşı kararını göstermiştir. Başvuru sahibi beyanlarının bu zemin üzerinde görülmesi gerektiğini söylemiş, Temmuz 1987 tarihindeki tutuklanmasını takiben kendisinin de işkence gördüğünü iddia etmiştir.

38. Başvuru sahibi bir Devlet başkanına karşı hakaret etme konusunda Mahkemenin içtihadına değinmiş (*Colombani ve Diğerleri - Fransa*, no. 51279/99, paragraf 66-69, ECHR 2002-V, ve *Pakdemirli - Türkiye*, no. 35839/97, paragraf 51-52, 22 Şubat 2005), İspanya ceza yasası kapsamında Kraliyete sağlanan aşırı korumanın Sözleşmenin 10. Maddesiyle uyumsuz olduğu argümanını getirmiştir. Sıradan bireyler ve diğer kurumlar söz konusu olduğunda, ilgili kişinin hüküm giymesi için bir hakaretin ciddi olarak nitelendirilmesi gerekirken, Kraliyet söz konusu olduğunda, her türlü hakaret yeterli bulunmakta ve cezalandırılmaktadır. Kraliyete karşı ciddi hakaret suçu hapis cezası gerektirme konusunda tektir (altı ay ila iki yıl), sıradan mevzuatta ve diğer kurumlar söz konusu olduğunda ciddi hakaretin cezası para cezasıdır. Bu nedenle, söz konusu hükümler Kraliyete “çağdaş uygulama ve politik kavramlarla [çözümlememeyecek] özel bir ayrıcalık “ vermektedir (başvuru sahibi yukarıda belirtilen *Colombani ve Diğerleri*, paragraf 68'e atıfta bulunmaktadır). Başvuru sahibi Avrupa Konseyi üye Devletlerindeki, çoğu sıradan hukuk kapsamında egemene yöneltilen saldırılarla ilgili yasal eğilimleri ima etmektedir. Dolayısıyla, Kral'a hakaret etmenin cezai bir suç olması demokratik bir toplumda, özellikle de cezai hakaret ve iftira suçları Devlet başkanlarına ya da krallara saygınlıklarına zarar veren beyanlara karşı yeterli çare sağlarken, gerekli değildir.

39. Cezanın orantılılığına gelince, başvuru sahibi, halkın önünde terörizmi savunması dolayısıyla 2006 yılında Yüksek Mahkemenin mahkumiyetini onaylamasıyla yürürlüğe giren hapis cezasını 8 Haziran 2007 ila 30 Ağustos 2008 arasında tamamladığını vurgulamıştır. Politik tartışma bağlamında işlenen bir suç için verilen bir hapis cezasının ancak olağanüstü koşullarda ifade özgürlüğü ile uyumlu olabileceği yönündeki Mahkeme içtihadına (*Feridun Yazar - Türkiye*, no. 42713/98, paragraf 27, 23 Eylül 2004) atıfta bulunan başvuru sahibi, şu andaki davada böylesi bir ceza vermek için temelin bulunmadığını belirtmiş ve kendi görüşüne göre, bunun hedeflenen amaç için açıkça orantısız olduğunu öne sürmüştür. Başvuru sahibi son olarak Kral'a herhangi bir zarar gelmediğini ve hiçbir mahkeme usulü getirilmediğini belirtmiştir.

(b) Hükümet

40. Hükümet başvuru sahibinin beyanlarının hedefi her kimse, kuşkusuz Kral dâhil, ona karşı ciddi bir leke oluşturacağını iddia etti. Bir kişiyi işkenceci olarak tarif etmekle o kişinin bir üyesi olduğu toplumun çekirdek değerlerini ihlal ettiğini söylemenin ve bu kişinin saygınlık ve doğruluğu hakkında negatif bir mesaj vermenin aynı şey olduklarını belirtti. Bunun eldeki davada, beyanların hedefinin söz konusu çekirdek değerlere bağlı

olmasının ve bağlı olunmasının sağlanmasının özel görevi olduğu bu davada özellikle doğru olduğunu belirtti.

41. Hükümetin bakış açısına göre, İspanya mahkemeleri Mahkemenin içtihadını gereğince ele almışlardır. Bu bağlamda, Hükümet, Anayasa Mahkemesi içtihadı demokratik çoğulculuğa ayrılmaz şekilde bağlı olan özgür halk görüşünün ana garantisi olan ifade özgürlüğünün önemini görmüş olduğuna işaret etmiştir. Bununla birlikte, ifade özgürlüğü hakkının, hakaret etme hakkını korumadığını ve dolayısıyla ilişkin görüşlerin ya da bilginin aktarılması amacıyla ilişkisiz ve yersiz üzücü beyanları kapsamadığını belirtmiştir. Hükümet, Mahkeme içtihadına atıfta bulunmuş (*Lingens - Avusturya*, 8 Temmuz 1986, Seri A no. 103) ve kamuya mal olmuş figürler için izin verilebilir eleştiri sınırları daha geniş olduğu halde, böylesi kişilerin özel bir yetki ile hareket etmeseler bile saygınlıklarının da Sözleşme Madde 10 paragraf 2 amaçları doğrultusunda korunması gerektiğini vurgulamıştır.

42. Hükümet, Kral'ın İspanya Anayasası kapsamında işgal ettiği eşsiz kurumsal konumu vurgulamış, Kral'ın sorumlu tutulamayacağına ve Anayasa kapsamında politik tartışmadaki yansız statüsünün, diğer Devlet kurumlarına gösterilmesi gerekenden “önemli ölçüde” farklı türden bir kurumsal saygı gerektirdiğine işaret etmiştir.

43. İspanya Kralı'nın bölgesel Parlamentonun bir üyesi tarafından eleştirilmesinin sınırlarının daha geniş olduğu varsayılsa bile, ne İspanya Anayasası ne de Sözleşmenin bir kişinin saygınlığını zedeleyecek hakaretleri etme hakkını verdiği söylenebilir. Hükümet, şikâyet edilen müdahalenin başvuru sahibinin monarşi karşıtı görüşlerine değil, Kral'ın saygınlık hakkının ihlal edilmesinde meşru ifade özgürlüğü hakkının sınırlarının ötesine geçen belirli ifadelerine yönelik olduğu konusunda İspanya mahkemeleriyle fikir birliğindedir. Son olarak, İspanya mahkemeleri davanın geçmişinin ışığında başvuru sahibinin mahkûmiyeti için geçerli nedenler göstermiştir.

2. Mahkemenin değerlendirmesi

44. Taraflar arasında başvuru sahibinin mahkûmiyetinin ifade özgürlüğü hakkının “devlet yetkesi tarafından müdahalesi” anlamına geldiği tartışılmamaktadır. Böylesi bir müdahale, Madde 10, paragraf 2 şartlarını karşılamadığı sürece Sözleşmenin ihlalidir. Bu nedenle, müdahalenin “yasa tarafından öngörülüp öngörülmediğinin”, sözü edilen paragrafta belirtilen meşru amaçlardan biri ya da daha çoğu uyarınca, bu amaçlara erişmek için “demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığının” belirlenmesi gereklidir.

(a) “Yasa tarafından öngörülen”

45. Mahkeme, başvuru sahibinin mahkûmiyetinin yasal temelini Kral'a hakareti cezalandırılması gereken bir suç yapan Ceza Yasası, Madde 490 paragraf 3 olduğuna dikkat çekmektedir. Bu hükmün mahkemeler

tarafından başvuru sahibinin iddia ettiği gibi monarşiyi savunmak amacıyla davanın esasını söz konusu hukuk kuralını daha az öngörülebilir yapma noktasına kadar, inceleyerek uygulanıp uygulanmadığına gelince, bu soru aslında ulusal mahkemelerce başvuru sahibinin ifade özgürlüğüne müdahaleyi gerekçelendirmek için nedenlerin ilişkili olma derecesine ve yeterliliğine bağlıdır. Bu nedenle, Mahkeme, bu konuyu müdahalenin “gerekliliği” bağlamında inceleyecektir.

46. Mahkeme, söz konusu müdahalenin Sözleşme, Madde 10, ikinci paragraf anlamı çerçevesinde “yasa tarafından öngörüldüğü” sonucuna varmıştır.

(b) Meşru amaç

47. Mahkemenin görüşüne göre, müdahale, Madde 10 paragraf 2 ile sayılan amaçlardan birini, yani “başkalarının saygınlığının ya da haklarının korunmasını”, bu davada ise Kral’ın saygınlığının korunmasına uygundur.

(c) “Demokratik bir toplumda gerekli”

(i) Genel ilkeler

48. İfade özgürlüğü demokratik toplumun ana temellerinden birini ve toplumun ilerlemesinin ve her bir bireyin kendini gerçekleştirmesinin temel koşullarından birini oluşturur. Madde 10, paragraf 2’ye tabi olarak, sadece olumlu olarak alınan veya zararsız ya da bir tarafsızlık sorunu olarak görülen “bilgi” ya da “fikirler” için değil, itici, şok edici ya da rahatsız edici olanlara da uygulanır. Demokratik bir toplumun olmayacağı çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirliliğin talepleri bunlardır (bakınız *Handyside - Birleşik Krallık*, 7 Aralık 1976, paragraf 49, Seri A no. 24; *Lindon, Otchakovsky-Laurens ve July - Fransa* [GC], no. 21279/02 ve 36448/02, paragraf 45, ECHR 2007-IV; ve *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) - İsviçre* (no. 2) [GC], no. 32772/02, paragraf 96, ECHR 2009). Madde 10’da belirtildiği gibi, bu özgürlük istisnalara tabidir; bununla birlikte, bu istisnalar doğru yorumlanmalıdır ve herhangi bir kısıtlamaya getirmenin gerekleri ikna edici bir biçimde kurulmalıdır.

49. Madde 10 paragraf 2 anlamı çerçevesinde, “gerekli” sıfatı baskı yapan bir toplumsal gereksinimin varlığını içerir. Sözleşmeye taraf Devletlerin böylesi bir gerekliliğin var olup olmadığını değerlendirirken belirli bir marjları vardır, fakat bu Avrupa’nın denetimiyle el ele gider ve hem mevzuatı hem de bu mevzuatı uygulayan kararları, hatta bağımsız bir mahkeme tarafından verilen kararları da kapsar. Bu nedenle, Mahkeme, Madde 10 tarafından korunduğu şekliyle ifade özgürlüğü ile bir “kısıtlamanın” uzlaşabilir olup olmadığı konusunda nihai kararı vermeye yetkilidir.

Mahkemenin gözetim kararını verirken görevi, ulusal yetkililerin yerini almak değil, bu ulusal yetkililerin takdir yetkilerine göre verdikleri kararı

Madde 10 kapsamında gözden geçirmektir. Bu, gözetimin davalı Devletin takdirini makul bir şekilde, dikkatli ve iyi niyetle uygulayıp uygulamadığının belirlenmesiyle sınırlı değildir; Mahkemenin yapması gereken, şikâyet konusu olan çatışmaya davanın bütünü ışığında bakmak ve ulusal yetkililerin kararlarını gerekçelendirmek üzere gösterdikleri nedenlerin “ilişkin ve yeterli” olup olmadıklarını ve “izlenen yasal amaçla orantılı” olup olmadığına karar vermektir. Mahkeme, bunu yaparken, ulusal yetkililerin Madde 10 ile belirlenen ilkelere uygun standartlar uyguladıkları ve bunun da ötesinde, ilişkin gerçeklerin kabul edilebilir bir değerlendirmesine dayanıp dayanmadıkları konusunda tatmin olmalıdır (birçok başka yetkilinin yanı sıra, bakınız, *Mamère - Fransa*, no. 12697/03, paragraf 19, ECHR 2006-XIII, ve yukarıda sözü edilen *Lindon, Otchakovsky-Laurens ve July*, paragraf 45).

50. Madde 10 paragraf 2 kapsamında, politik konuşma ya da tartışma – ki burada ifade özgürlüğü son derece önemlidir – ve halkı ilgilendiren konularda ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasına pek az yer vardır. İfade özgürlüğü herkes için önemlidir fakat halkın seçilmiş bir temsilcisi için özellikle önemlidir. Böyle bir temsilci seçmenlerini temsil eder, onların endişelerine dikkat çeker ve onların çıkarlarını savunur. Buna göre, bir Parlamento üyesinin ifade özgürlüğüne müdahale Mahkeme açısından en dikkatli ve ayrıntılı inceleme gerektirir (bakınız *Castells - İspanya*, 23 Nisan 1992, paragraf 42, Seri A no. 236).

Ayrıca, kabul edilebilir eleştiri sınırları özel bir bireye kıyasla bir politikacı için daha geniştir. Özel bir bireyin tersine, bir politikacı her sözcüğünü ve her yaptığını hem gazeteciler hem de halk tarafından yakın ve ayrıntılı incelemesine bilerek ve kaçınılmaz olarak açar ve bundan dolayı daha geniş bir tolerans derecesi sergilemelidir (bakınız, yukarıda sözü edilen *Lingens*, paragraf 42; *Vides Aizsardzības Klubs - Letonya*, no. 57829/00, paragraf 40, 27 Mayıs 2004; ve *Lopes Gomes da Silva - Portekiz*, no. 37698/97, paragraf 30, ECHR 2000-X). Kendi adına hareket etmezken bile şerefi ve saygınlığı kesinlikle korunmalıdır, fakat bu korumanın şartları, politik konularda açık tartışmanın çıkarlarına karşı tartılmalıdır çünkü ifade özgürlüğünün istisnaları dar anlamda yorumlanmalıdır (başka yetkililerin yanı sıra, bakınız, yukarıda sözü edilen *Pakdemirli*, paragraf 45, ve *Artun ve Güvener - Türkiye*, no. 75510/01, paragraf 26, 26 Haziran 2007). Mahkeme, aynı zamanda, resmi görevlilerin özel bireylere kıyasla daha geniş eleştiri sınırlarına tabi olmalarını da onaylamaktadır, fakat onlara uygulanan kriterler politikacıların kriterleriyle aynı olamaz (bakınız *Janowski - Polonya* [GC], no. 25716/94, paragraf 33, ECHR 1999-I).

(ii) Bu ilkelerin uygulanması

51. Mahkeme, en başta başvuru sahibinin inkâr edilemez bir şekilde seçilmiş bir temsilci ve bir parlamenter grubun sözcüsü olarak konuştuğuna

dikkat çeker, dolayısıyla beyanları bir politik ifade biçimidir (bakınız yukarıda sözü edilen *Mamère*, paragraf 20). Ayrıca, başvuru sahibinin söyledikleri Bask Bölgesinde halkı ilgilendiren bir konuydu, yani Bask dilindeki *Egunkaria* gazetesinin kapatılması ve üst düzey yöneticisinin birkaç gün önceden gözaltına alınması ve kötü muamele konusundaki halka açılan iddiaları arka planında, İspanya Kralı'nın 26 Şubat 2003 tarihindeki resmi ziyareti sırasında Bask hükümeti başkanının gösterdiği karşılamayla ilgiliydi. Bu nedenle başvuru sahibinin beyanları halka ilişkin konularda bir tartışma bağlamında yapılmıştır. Buna göre, başvuru sahibine verilen cezanın “gerekliliğinin” belirlenmesinde yetkilileri elindeki takdir payı özellikle dardır (bakınız, *mutatis mutandis* (gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra), yukarıda sözü edilen *Mamère*, paragraf 20).

52. Mahkeme şimdi ulusal mahkemelerin aleyhteki kararına yol açan nedenlerin başvuru sahibinin atıfta bulunulan meşru amaç, yani İspanya Kralı'nın saygınlığının korunması temelinde mahkûmiyeti açısından ilişkili ve yeterli olmadığını belirlemek için, bu nedenleri incelemelidir. Yüksek Mahkeme, başvuru sahibinin Bask Bölgesi Yüksek Adalet Mahkemesi tarafından beraatını bozarken, başvuru sahibini Kral'a karşı ciddi hakareten dolayı bir yıl hapse mahkûm etmiştir. Aleyhteki beyanların doğrudan kişi olarak Kral'ı ve simgelediği kurumu hedeflediği ve izin verilebilir eleştirisi sınırlarını aştığı yorumunu yapmıştır.

53. Başvuru sahibinin kendini ifade ettiği terimlere gelince, ulusal mahkemeler Devlet başkanını “yasalarla yönetilen bir Devlet'te en ciddi suçlardan biriyle, yani işkenceyle suçlayan” bu terimleri küçültücü, üzücü ve hakaretamiz bulmuştur (“işkencecilerden sorumluyken”, “işkenceyi savunurken” ve “monarşi rejimini işkence ve şiddetle halkımıza kabul ettirmeye çalışırken”). Mahkeme, bu açıdan gerçeklere ilişkin beyanlarla değer yargıları arasında bir ayrımın yapılması gerektiğine işaret eder. Gerçeklerin var oldukları gösterilebilirken, değer yargılarının doğruluğu kanıta açık değildir. Bir değer yargısının doğruluğunu kanıtlama şartının yerine getirilmesi imkânsızdır ve Madde 10 ile korunan hakkın temel bir parçası olan görüş özgürlüğünün kendisini ihlal eder. Bir beyanın bir gerçek ya da bir değer yargısı olarak sınıflandırılması, ilk önce ulusal yetkililerin, özellikle de ulusal mahkemelerin takdir payına düşer. Bununla birlikte, bir beyanın bir değer yargısı olması durumunda bile, bunu destekleyecek gerçeklere dayalı, yeterli bir temel olmalıdır, bu temel olmadığında, aşırı olacaktır (bakınız, örneğin yukarıda sözü edilen *Lindon, Otchakovsky-Laurens and July*, paragraf 55). Ayrıca, eğer bilgi genel kamuoyu tarafından zaten biliniyorsa, bir değer yargısını destekleyecek gerçekleri ortaya koyma şartı daha az katı olacaktır (bakınız *Feldek - Slovakia*, no. 29032/95, paragraf 86, ECHR 2001-VIII).

Elimizdeki davada, Mahkeme, Yüksek Mahkemenin verdiği hükümde aleyhteki beyanların gerçeklik beyanlarından ziyade değer yargıları

olduğunu belirttiğini görmektedir. Bununla birlikte, Yüksek Mahkeme *Egunkaria* yönetimi tarafından yapılan işkence iddialarıyla ilişkili işlemlere kanıt yetersizliği nedeniyle son verilmesi gerçeğinin ışığında, beyanların yapıldığı bağlamın bu beyanların ciddiliğini doğrulamadığı görüşünü benimsemiştir. Mahkeme, başvuru sahibinin beyanlarıyla *Egunkaria* yazı işleri müdürünün serbest bırakıldığında kamuya açıkladığı kötü muamele iddiaları arasında yeterince güçlü bir bağ olduğunu görmektedir. Ayrıca, Mahkeme başvuru sahibi tarafından kullanılan sözcüklerin Devletin güvenlik kuvvetlerinin muhtemelen kötü muamele durumlarına karıştıkları konusunda daha geniş bir kamu tartışmasının bir parçasını oluşturduğu şeklinde anlaşılabilir.

54. İfadelerin kendilerine dönülürse, Mahkeme başvuru sahibinin kullandığı dilin provokatif olarak nitelendirilebileceğini kabul etmektedir. Bununla birlikte, genel kaygı konusu olan bir politik tartışmada yer alan herhangi bir birey – elimizdeki davada başvuru sahibi gibi – bazı sınırları, özellikle başkalarının saygınlığı ve hakları açısından bazı sınırları aşmamalıysa da, bir dereceye kadar abartma ya da hatta provokasyona izin verilebilir, bir başka deyişle, belirli bir dereceye kadar aşırılığa izin verilebilir (bakınız yukarıda sözü edilen *Mamère*, paragraf 25). Mahkeme, başvuru sahibinin konuşmasındaki bazı sözlerin Kral tarafından simgelenen kurumu çok olumsuz bir ışık altında göstermekteyse de, şiddet kullanımını içermemektedir, nefret söylemi anlamına gelmemektedir ki Mahkemenin görüşüne göre dikkate alınması gereken temel unsur bunlardır (bakınız, tersine, *Sürek - Türkiye (no. 1)* [GC], no. 26682/95, paragraf 62, ECHR 1999-IV). Mahkeme ayrıca ne ulusal mahkemelerin ne de Hükümetin başvuru sahibinin mahkûmiyetini şiddete tahrik ya da nefret söylemiyle gerekçelendirdiğine dikkat çeker.

Mahkeme aynı zamanda beyanların bir basın toplantısı sırasında sözlü olarak yapılmış olduklarını da dikkate almaktadır, dolayısıyla, başvuru sahibinin bu beyanları halka açıklanmadan önce yeniden formüle etme, düzeltme ya da geri alma olanağı olmamıştır (bakınız *Fuentes Bobo - İspanya*, no. 39293/98, paragraf 46, 29 Şubat 2000, ve *Birol - Türkiye*, no. 44104/98, paragraf 30, 1 Mart 2005).

55. Mahkeme bundan sonra ulusal mahkemelerin başvuru sahibini mahkûm ederken, Devletin başına kendisiyle ilgili bilgilerin ya da görüşlerin açıklanmasına ilişkin olarak başka insanlardan (hakaret konusunda sıradan yasa ile korunan) ya da kurumlardan (örneğin Hükümet ve Parlamento) daha fazla koruma sağlayan ve hakaretimiz beyanlar için daha ağır cezalar öngören Ceza Yasası, Madde 490 paragraf 3'e dayandıklarına dikkat çeker (bakınız yukarıda paragraf 27-29). Bu bağlamda, Mahkeme, hakaret konusunda özel bir yasayla daha fazla koruma sağlamanın kural olarak Sözleşmenin ruhuna uygun olmadığını zaten belirtmiştir. Mahkeme, yukarıda sözü edilen *Colombani ve Diğerleri* davasındaki hükmünde, 29 Temmuz 1881 tarihli Fransa Yasasının 36.

bölümünü incelemiştir, o tarihten bu yana yasadaki yabancı Devlet başkanlarına ve diplomatlara karşı suçlar açısından feshedilmiştir. Mahkeme, 1881 Yasasının 36. bölümünün yabancı Devlet başkanlarına sadece fonksiyonları ya da statülerine dayanarak onları eleştiriye karşı koruyan özel bir ayrıcalık tanıdığını gözlemiştir; bu, Mahkemenin gözünde çağdaş uygulamalar ve politik kavramlar ile bağdaşmamaktadır. Bu nedenle, Mahkeme, ifade özgürlüğünü bozanın saygınlıklarına bir saldırıda bulunulduğunda herkesin kullanacağı standart prosedürü kullanma hakkı değil, 36. bölümle yabancı Devlet başkanlarına sağlanan özel koruma olduğu kararını vermiştir (bakınız yukarıda sözü edilen *Colmbani ve diğerleri*, paragraf 69). Yukarıda sözü edilen *Artun ve Güvener* davasında, *Colmbani ve diğerleri* davasında yabancı Devlet başkanları konusundaki bulgularının bir Devletin kendi Devlet başkanının saygınlığını korumadaki çıkarına daha da kuvvetle uygulandığı görüşüne varmıştır. Mahkemenin görüşüne göre bu çıkar Devlet başkanıyla ilgili bilgileri ve görüşleri aktarma hakkı ile kıyaslandığında Devlet başkanına ayrıcalıklı bir statü ya da özel koruma vermenin gerekçesi olamaz (bakınız yukarıda sözü edilen *Artun ve Güvener*, paragraf 31; ayrıca hukuk davalarında Cumhurbaşkanının statüsünün aşırı korunması açısından bakınız, yukarıda sözü edilen *Pakdemirli*, paragraf 52).

56. Mahkeme, Türkiye gibi bir cumhuriyet sistemi ile karşılaştırıldığında görülen farklılıklara karşın, bu açıdan kendi içtihadında koyduğu ilkelerin, Hükümet tarafından işaret edildiği üzere eşsiz bir kurumsal konumda bulunan Kral'ın İspanya gibi bir monarşide de geçerli olduğunu düşünmektedir. Yukarıda sözü edilen *Pakdemirli* davasında Cumhurbaşkanına verilen aşırı koruma bu makamda bulunan kişinin politikacı statüsünü bıraktığı ve bir devlet adamı statüsünü kazandığı gerçeğinden yola çıkmaktaydı (bakınız yukarıda sözü edilen *Pakdemirli*, paragraf 51). Mahkemenin görüşüne göre Kral'ın politik tartışmalarda yansız bir konumda bulunduğu ve Devletin bütünlüğünün bir simgesi ve bir arabulucu olduğu gerçeği, Kral'ı resmi görevlerini yerine getirirken ya da – elimizdeki davada olduğu gibi – simgelediği Devletin bir temsilcisi olma yetkisinde bütün eleştirilere karşı, özellikle de monarşi dahil Devletin yasal yapılarını yasal yolla sorgulayan kişilerden korumamalıdır. Bu bağlamda, Mahkeme, ilk davada başvuru sahibini beraat ettiren Bask Bölgesi Yüksek Adalet Mahkemesinin anayasal bir kurumun eleştirisinin ifade özgürlüğü hakkı kapsamı dışında olmadığını gözlemlediğine dikkat çeker (bakınız yukarıda paragraf 13). Mahkeme, kurulu düzene saldıran, şoke eden ya da reddeden fikirlerin aktarılmasına gelindiğinde, ifade özgürlüğünün daha da önemli olduğunu vurgular (bakınız *Dalgalar üzerindeki Kadınlar ve Diğerleri - Portekiz*, no. 31276/05, paragraf 42, 3 Şubat 2009). Ayrıca, Kral'ın İspanya Anayasası kapsamında özellikle cezai hukuk açısından “sorumlu olmadığı” gerçeği, Kral'ın kişisel saygınlığına tabi olan, Devletin

en tepesindeki konumunda olası kurumsal ya da hatta sembolik yükümlülüğü ile ilgili özgür tartışmaya bir engel olmamalıdır.

57. Bu bağlamda, Mahkeme, elimizdeki davanın konusu olan beyanların Kral'ın özel hayatını (bakınız, buna karşılık, *Standard Verlags GmbH - Avusturya* (no. 2), no. 21277/05, 4 Haziran 2009, Avusturya Cumhurbaşkanı'nın kişisel hayatının kesinlikle kişisel yönleriyle ilgili bir dava; ayrıca bakınız *Von Hannover - Almanya*, no. 59320/00, paragraf 64, ECHR 2004-VI) ya da kişisel saygınlığını ilgilendirmedigine ya da kendisine karşı haksız bir kişisel saldırı anlamına gelmediğine (bakınız, buna karşılık, yukarıda sözü edilen *Pakdemirli*, paragraf 46) işaret eder. Ayrıca, Mahkeme, Bask Bölgesi Yüksek Adalet Mahkemesinin görüşüne göre başvuru sahibinin beyanlarının “bireysel haysiyetin özü” ile bağlantısız, kamuya açık ve politik bir bağlamda yapılmış olduğuna dikkat çeker (bakınız yukarıda paragraf 14). Söz konusu sözler Kral'ın belirli bir çevredeki görevlerini yerine getiriş şeklini eleştirmemekte, ya da belirli bir suçun görevlendirilmesinde Kral'a herhangi bir bireysel sorumluluk yüklememektedir. Başvuru sahibinin beyanları sadece Kral'ın Devlet aygıtının başı ve sembolü olarak kurumsal sorumluluğu ve başvuru sahibine göre *Egunkaria* gazetesinin editörlerine ve müdürlerine işkence eden kuvvetlerle ilgilidir.

58. Son olarak, verilen cezaya ilişkin olarak, Devlet kurumlarının kurumsal kamu düzeninin garantörleri olarak yetkili makamlarca korunmaları tümüyle meşru ise de, bu kurumların işgal ettikleri baskın konum yetkililerin suç takibatına başvururken sınırlamaya gitmelerini gerektirir (bakınız, *mutatis mutandis*, yukarıda sözü edilen *Castells*, paragraf 46; ayrıca bakınız Avrupa Konseyi materyalleri, yukarıdaki paragraf 30 ve 31). Mahkeme bu bağlamda müdahalenin “orantılılığını” değerlendirirken verilen cezaların ağırlığının ve doğasının da dikkate alınması gereken unsurlar olduğunu gözlemlemiştir. Verilen cezanın özellikle sert doğasına dikkat çekmektedir: başvuru sahibi bir yıl hapse mahkûm edilmiştir. Başvuru sahibinin mahkûmiyeti bir politikacı olmasına rağmen seçime katılma hakkının mahkûmiyeti boyunca askıya alınması sonucunu veriştir.

59. Mahkeme mahkûmiyet kararının ilke olarak ulusal mahkemelerin işi olmasına karşın, siyasi konuşma alanında bir suç için hapis cezasının verilmesinin sadece olağandışı durumlarda, özellikle diğer temel hakların ciddi şekilde ihlal edildi örneğin nefret söylemi ya da şiddete tahrik etme durumlarında (bakınız *Bingöl - Türkiye*, no. 36141/04, paragraf 41, 22 Haziran 2010, ve, *mutatis mutandis*, *Cumpănă ve Mazăre - Romanya* [GC], no. 33348/96, paragraf 115, ECHR 2004-XI) Sözleşmenin 10. Maddesi tarafından garanti altına alınan ifade özgürlüğü ile uyumlu olacağını belirtmiştir. Bu açıdan, politik konuşma alanında hapis cezalarıyla ilgili Bakanlar Komitesi ve Avrupa Konseyi Parlamento Meclisi'nin

materyallerindeki rehber ilkeleri referans olarak verir (bakınız yukarıda paragraf 30 ve 31).

60. Aleyhteki beyanların meşru bir kamu ilgisi konusunda bir tartışma bağlamında yapıldığı elimizdeki davanın koşullarında böylesi bir hapis cezasını verilmesine gerekçe olabilecek hiçbir şey yoktur. Böylesi bir yaptırım başvuru sahibinin cezasının yürütmesinin durdurulmuş olmasına karşın, doğası nedeniyle kaçınılmaz olarak tüyler ürpertici bir etki yapacaktır. Bu gerçek başvuru sahibinin durumunu kolaylaştırmış olsa da, mahkûmiyetini ya da suç kaydının uzun dönemli etkilerini ortadan kaldırmamıştır (bakınız, *mutatis mutandis*, yukarıda sözü edilen *Artun ve Güvener*, paragraf 33, ve *Marchenko - Ukrayna*, no. 4063/04, paragraf 52, 19 Şubat 2009).

61. Yukarıdakilerin ışığında, ulusal mahkemeler tarafından verilen nedenlerin ilgili oldukları varsayılsa bile, bu nedenler şikâyet edilen müdahalenin “demokratik bir toplumda gerekli” olduğunu göstermek için yeterli değildir. Ulusal yetkililere bırakılan takdir yetkisine karşın, Mahkeme başvuru sahibinin mahkûmiyetinin izlenen amaçla orantısız olduğunu düşünmektedir.

62. Buna göre, Sözleşmenin 10. Maddesi, ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞME MADDE 10 İLE BAĞLANTILI OLARAK 14. MADDENİN İHLAL EDİLMİŞ OLDUĞU İDDİASI

63. Başvuru sahibi politik görüşleri ve Bask ayrılıkçı hareketinin sözcüsü olarak işlevi temelinde ayrımcılık kurbanı olduğu iddiasında bulunmuştur. Sözleşme, Madde 10 ile birlikte ele alınan Madde 14’e dayanmıştır. Madde 14 şunu öngörmektedir:

“Sözleşmede belirtilen hakların ve özgürlüklerin kullanımı, cinsiyet, ırk, renk, lisan, din, politik görüş ya da diğer görüşler, milliyet ya da sosyal köken, ulusal bir azınlıkla ilişki, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü temelinde herhangi bir ayırım yapılmaksızın sağlanacaktır.”

64. Mahkeme bu şikâyetin yukarıda incelenen şikâyetle bağlantılı olduğunu görmektedir ve bu nedenle kabul edilebilir bulunmuştur.

65. Mahkeme, Sözleşme Madde 10 ile ilişkili bulgularını göz önünde tutarak, başvuru sahibinin Madde 10 ile bağlantılı olarak 14. Madde kapsamındaki şikâyetini ayrıca incelemenin gerekli olmadığını düşünmektedir (bakınız yukarıda paragraf 62) (ayrıca, diğer yetkililer arasında bakınız yukarıda sözü edilen, *Bingöl*, paragraf 44).

III. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

66. Sözleşmenin 41. Maddesi şunları öngörmektedir:

“Eğer Mahkeme Sözleşmenin ya da bunun Protokollerinin ihlal edildiğini bulursa ve eğer Yüksek Sözleşme Tarafının iç hukuku sadece kısmi bir tazminata izin veriyorsa, Mahkeme gerekiyorsa zarar gören tarafa adil bir tazmin sağlar.”

A. Maddi zarar

67. Başvuru sahibi maddi zarar açısından 78.586 Avro (EUR) talep etmiştir. Bu miktarın iddia edilen ihlalin doğrudan bir sonucu olarak fiili olarak uğradığı kayba ve özellikle 8 Haziran 2007 ila 30 Ağustos 2008 arasındaki hapsi nedeniyle Parlamento üyesi olarak maaşını kaybetmesine karşılık geldiğini belirtmiştir.

68. Hükümet bu iddiaya itiraz etmiştir.

69. Mahkeme bulunan ihlalle iddia edilen maddi zarar arasında nedensel bir bağlantı görememiştir; bu nedenle bu iddiayı reddetmektedir.

B. Manevi zarar

70. Başvuru sahibi manevi zarar açısından 30.000 Avro talep etmiştir.

71. Hükümet bu iddianın aşırı olduğunu öne sürmüştür.

72. Mahkeme bulunan ihlal açısından başvuru sahibinin sadece bir ihlal bulunmasıyla telafi edilmeyecek manevi zarara uğradığını düşünmektedir. Sözleşmenin 41. Maddesi uyarınca eşitlikçi bir temelde karar vererek, başvuru sahibine manevi zarar olarak 20.000 Avro miktarının verilmesi kararını verir.

C. Masraflar ve harcamalar

73. Başvuru sahibi ayrıca Mahkeme önünde tahakkuk eden masraf ve harcamalar için 3.000 Avro talep etmiştir.

74. Hükümet bu iddiaya itiraz etmiştir.

75. Elimizdeki davada, Mahkeme, elinde bulunan evrakları ve içtihadını göz önüne alarak, başvuru sahibine Mahkeme önünde tahakkuk eden masraf ve harcamalar için 3.000 Avro verilmesini makul bulmuştur.

D. Gecikme faizi

76. Mahkeme gecikme faizi oranının Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal ödünç verme oranını temel almasını ve buna yüzde üç puan eklenmesini uygun görmüştür.

BU NEDENLERLE MAHKEME OY BİRLİĞİ İLE

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğunu *deklare eder*;
2. Sözleşmenin 10. Maddesinin ihlal edilmiş olduğunu *belirtir*;
3. Şikâyetin Sözleşmenin 14. Maddesi kapsamında incelemeye gerek olmadığını *belirtir*;
4. Şunları *belirtir*:
 - (a) davalı Devlet başvuru sahibine bu hükmün Sözleşme, Madde 44 paragraf 2 uyarınca nihai karar haline geldiği tarihi takiben üç ay içinde şu miktarları ödeyecektir:
 - (i) manevi zarar olarak 20,000 Avro (yirmi bin Avro);
 - (ii) masraf ve harcamalar olarak 3.000 Avro (üç bin Avro);
 - (iii) bu miktarlara uygulanabilecek tüm vergiler;
 - (b) yukarıda sözü edilen üç ayın bitiminden anlaşmazlığın halline kadar gecikme süresi boyunca yukarıdaki miktarlara Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal ödünç verme oranı artı yüzde üç puana eşit bir oranda basit faiz uygulanacaktır;
5. Başvuru sahibinin iddiasının kalanını adil tazmin için *reddeder*.

Fransızca olarak hazırlanmıştır ve Mahkeme Kuralları Kural 77 paragraf 2 ve 3 uyarınca 15 Mart 2011 tarihinde yazılı bildirim yapılmıştır.

Santiago Quesada
Yazı İşleri Müdürü

Josep Casadevall
Başkan

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin resmi dilleri Fransızca ve İngilizce'dir. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır ve Mahkeme, kalitesi konusunda herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının veritabanı olan HUDOC üzerinden (<http://hudoc.echr.coe.int>) veya HUDOC'un bildirdiği başka veritabanları üzerinden yüklenebilir. Davanın isminin tamamen yazılması, yukarıdaki telif hakkıyla ilgili ifadelerin kullanılması ve insan haklarına destek Fonu'na referans yapılması şartıyla ticari olmayan amaçlarla kullanılabilir. Bu çevirinin tamamını veya bir kısmını ticari amaçlarla kullanmak isteyen herkesin, bu durumu belirtilen adrese bildirmesi rica olunur: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.